

EXPERTMEETING MOSLIMHAAT EN -DISCRIMINATIE

11 april 2018

Eerste Weteringplantsoen 2c
1017 SJ Amsterdam, Nederland
Tel: 020-4288825
www.meldpunt-islamofobie.nl

Voorwoord

In 2015 heeft de Europese Commissie (EC) David Friggieri aangesteld als coördinator om moslimhaat tegen te gaan. Friggieri werkt sinds 2012 bij de EU aan het antiracisme en mensenrechtenbeleid. Eerder was hij beleidsmedewerker op het gebied van Europees staatsburgerschap en doceerde hij Europees recht aan de universiteit van Malta. Friggieri is aanspreekpunt voor Europese moslims. Daarnaast is het zijn taak een strategie te ontwikkelen voor het bestrijden van hate crime en hate speech.

Op 11 april jl. organiseerde het Collectief Tegen Islamofobie en Discriminatie (CTID), samen met Stichting Meld Islamofobie, de Landelijke Vereniging tegen Discriminatie (LVtD), Republiek Allochtonië, en Muslims for Progressive Values (MPV) een bijeenkomst over het tegengaan van moslimhaat en -discriminatie. Aanleiding voor deze bijeenkomst was het bezoek van David Friggieri, de coördinator tegen moslimhaat van de Europese Commissie, op uitnodiging van het CTID.

De bijeenkomst vond plaats bij het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) in Den Haag.

Bijgaand vindt u een verslag van de bijeenkomst en enkele teksten en presentaties van de voordrachten. Het verslag is mede gemaakt door Nina van Nieuwkoop en aangevuld door Catherine Pendry.

Symposium moslimhaat en discriminatie

11 april 2018

1. Opening door **Nawal Mustafa** (*PhD researcher ERC Euromix Project Migration Law section Vrije Universiteit Amsterdam*)

WELKOMSTWOORD

2. **Saida Derrazi** (*Emcemo*) over *Collectief tegen Islamofobie en Discriminatie*

Het collectief tegen Islamofobie en Discriminatie werd in 2013 opgericht met als doel het bestrijden van islamofobie en haatmisdrijven. Zij hopen vandaag op een vruchtbare dag met een mooie uitkomst. Zij zijn ook erg blij met de komst van David Friggieri omdat ze geïnteresseerd zijn in de voortgang van andere Europese landen omtrent dit onderwerp.

3. **Roemer van Oordt** (*Republiek Allochtonië, projectbureau Zasje*) over

MONITOR MOSLIMDISCRIMINATIE

De Monitor Moslimdiscriminatie heeft als doel moslimhaat en moslimdiscriminatie tegen te gaan. De Monitor heeft een aantal doelen opgesteld:

1. Het inzicht in islamofobie als vorm van racisme en discriminatie vergroten;
2. Publieke en officiële erkenning van islamofobie als aparte vorm van discriminatie (net zoals antisemitisme);
3. Bijdragen aan de ontwikkeling van beleid om islamofobie als vorm van discriminatie tegen te gaan.

Om deze doelen te bereiken, verzamelt de Monitor verschillende data. Sinds de eerste verzameling van data in 2005 is er een structurele stijging te zien in de haatmisdrijven jegens moslims door bijvoorbeeld extreemrechtse groeperingen en organisaties.

Ook is er in Nederland te weinig onderzoek gedaan naar discriminatie en racisme jegens moslims. Momenteel is het onderzoek voor de vierde Monitor aan de gang en die zal in het bijzonder gaan over discriminatie op de arbeidsmarkt.

4. **Ineke van der Valk** (*Universiteit Leiden & Universiteit Amsterdam*) over

DARE PROJECT: DIALOGUE ABOUT RADICALISATION

Het DARE (dialogue about radicalisation and equality) is opgericht door de Europese Unie en is actief in dertien landen (waaronder landen buiten de Europese Unie). DARE bestaat uit een groep onderzoekers die kijken naar hoe jongeren omgaan met berichten van radicalisering, hoe zij deze berichten ontvangen en hoe zij hierop reageren.

DARE beoogt het begrip van radicalisering te verbreden, en aan te tonen dat radicalisering niet slechts in één religie of één gemeenschap gelokaliseerd kan worden. Bovendien wil DARE de effecten van radicalisering op de samenleving onderzoeken. DARE focust zich op personen tussen de twaalf en dertig jaar, omdat zij regelmatig in het oog van recruiters springen en bovendien bestaand onderzoek aantoont dat zij gevoelig zijn voor radicalisering.

DARE tracht bovendien een verandering in het onderzoek naar moslims en radicalisering te bewerkstelligen. DARE beoogt een sociale aanpak in het onderzoek naar radicalisering neer te zetten. Dat betekent dat er moet worden weggegaan van individuele profielen en trajecten en moet worden bewogen naar het proces van radicalisering voor individuen in verschillende contexten: o.a. een historische, een socioculturele en politieke context. Het blijkt niet makkelijk om radicalisering te onderzoeken. Dit komt vooral door het negatieve discours waarin moslims en radicalisering zich bevinden. De onderzoekers trachten daarom een oprechte dialoog over radicalisering te starten: '[to] talk about the everyday incursion of radicalisation.' Wat houdt dit praktisch in?

- DARE houdt een directe en dialogische relatie met menselijke subjecten;
- DARE richt zich op de alledaagse ervaringen en ontmoetingen met berichten en agents van radicalisering;
- DARE neemt geen terroristische aanslagen als startpunt, maar milieus waarin berichten van radicalisering van alledag zijn, en waarmee mensen dagelijks mee in aanraking kunnen komen;
- DARE onderscheidt radicalisering op het niveau van ideeën en gedrag, en neemt het voorgaande serieus.

Radicalisering is een veelbesproken term. Toch is het DARE project een bijzonder en uniek project. Dit komt voornamelijk omdat DARE zich ook richt op non-radicalisering. Waarom hebben de onderzoekers ervoor gekozen zich ook op non-radicalisering te richten?

- Non-radicalisering is de meest veelvoorkomende uitkomst van het contact tussen een individu en berichten van radicalisering;
- Het focussen op non-radicalisering staat ons toe waarom en hoe mensen geen gewelddadige extremisten worden;
- Het neemt de rol van agency (het menselijk handelen) serieus. DARE benadert individuen niet als slachtoffers, maar als actieve agents die vanuit eigen wil handelen: 'Young people [are approached] neither as victims nor perpetrators of radicalisation, but as engaged, reflexive, often passionate social actors who seek information they can trust, as they navigate a world in which calls to radicalisation are numerous.'

5. **Ibtissam Abaâziz** (*Stichting Meld Islamofobie*) over

BELANG BURGERMELDPUNTEN ANTI-MOSLIM HAAT EN DISCRIMINATIE

De Stichting Meld Islamofobie werd in 2015 – net na de aanslagen op Charlie Hebdo – opgericht. De oprichters waren bang dat deze aanslag zou worden opgevolgd door een golf van haatmisdrijven jegens moslims. Deze gevoelens kwamen niet zomaar uit de lucht vallen. Het waren realistische sentimenten. Zo nam het aantal haatmisdrijven jegens moslims toe na de aanslagen van elf september, maar ook na de aanslagen in Madrid en Londen. Om echter overtuigend bewijs voor deze sentimenten te leveren, waren er data over islamofobie nodig. En die data waren er in 2015 nog niet. Er is in Nederland namelijk geen sprake van erkenning van islamofobie als een aparte vorm van discriminatie.

Om de data omtrent islamofobie te verzamelen, werd Stichting Meld Islamofobie opgericht.

De Stichting werkt vanuit het idee dat islamofobie meerdere vormen kan aannemen. Zo zijn er zichtbare en onzichtbare vormen, maar vallen ook geweldsdelicten jegens moslims of anti-islam demonstraties onder deze vormen.

De Stichting heeft een aantal doelen opgesteld:

- a) Het analyseren van monitoren van alle vormen van islamofobie in Nederland;
- b) Het analyseren en monitoren van alle ontwikkelingen omtrent islamofobie;
- c) Het verhogen van het bewustzijn onder moslims. Momenteel is er sprake van een proces van normalisatie onder zowel moslims als niet-moslims. Moslims accepteren dat zij worden gediscrimineerd en worden benaderd als de Ander. De Stichting wil laten zien dat islamofobie niet genormaliseerd moet worden. Er moet derhalve een veilige ruimte worden gecreëerd waarin moslims hun verhaal kunnen delen met anderen.

In 2016 werd het eerste rapport van de Stichting gepubliceerd. Momenteel zijn zij aan het werk met een nieuwe publicatie waarin drie jaar van analyse in verwerkt zal worden. Het rapport uit 2016 toonde dat verschillende vormen van islamofobie naast elkaar kunnen bestaan en bovendien met elkaar verbonden zijn. Het rapport toonde twee belangrijke resultaten:

1. Gender is een belangrijke dimensie bij moslimdiscriminatie. Zo zijn slachtoffers vaak vrouwen en de daders witte mannen.
2. Incidenten omtrent islamofobie zijn altijd gerelateerd aan het publieke en politieke klimaat. Zo waren er meer incidenten na verschillende aanslagen, maar ook in de periode van de zogenoemde 'asielcrisis'. In dit proces speelden politici zoals Geert Wilders een belangrijke rol.

Naast het feit dat de Stichting data omtrent islamofobie verzameld, wil de Stichting ook een plek zijn waar moslims hun verhaal willen én kunnen delen. De Stichting beoogt derhalve een veilige plek te creëren waarin dit kan plaatsvinden. Daarom is de Stichting laagdrempelig en wordt er gebruik gemaakt van sociale mediakanalen – zoals Facebook – waarmee het contact tussen Stichting en individu wordt vergemakkelijkt.

De Stichting heeft een vrij specifieke methode van werk:

- De Stichting is onafhankelijk;
- De Stichting werkt met vrijwilligers;
- De Stichting heeft een gebrek aan financiële middelen.
- De Stichting combineert activisme met academische kennis en grassroots (het proces dat burgers in plaats van beleidsmakers initiatieven ontwikkelen en beslissingen nemen).
- De Stichting werkt vanuit de data naar boven en heeft daarmee een duidelijke bottom-up aanpak.

Na deze presentatie zijn er vragen en ontstaat er discussie waarbij een aantal vertegenwoordigers van andere organisaties zich ook geroepen voelen om te reageren.

- Het is opvallend dat er zo veel verschillende organisaties bestaan die zich allemaal bezighouden met islamofobie en moslimdiscriminatie. Is het werkveld niet veel te gefragmenteerd?
- Antwoord Ibtissam Abaâziz (Stichting Meld Islamofobie): Nee, mijns inziens is het werkveld niet te gefragmenteerd. Ik ken het werkveld en feitelijk zijn er drie organisaties die in dit

veld werkzaam zijn. Zij werken achter de schermen samen. Bovendien is fragmentatie niet per se een groot probleem. Er is immers veel te doen, en daarom zijn verschillende organisaties nodig.

- Antwoord Roemer van Oordt (Zasja): Er zijn verschillende organisaties met elk een verschillende rol. Die organisaties komen vaak samen en werken samen. Er wordt ook samengewerkt met partijen die er vandaag niet eens zijn. Tuurlijk kan de samenwerking altijd beter, en er zijn speciale gevallen waar in het extra belangrijk is dat er goed wordt samen gewerkt. Toch moeten we niet vergeten dat samenwerking wel waarde moet hebben voor het werk dat een organisatie op zich doet.

Er ontstaat vervolgens een korte discussie over het vergelijken van antisemitisme, antizionisme en islamofobie. Volgens Marianne Vorthoven (directeur SPIOR) is die vergelijking te begrijpen, maar niet erg werkzaam. Het gaat om twee andere gemeenschappen die met twee verschillende vormen van discriminatie te maken krijgen. Zo is de joodse gemeenschap kleiner, langer aanwezig in Nederland en bovendien meer homogeen.

Er ontstaat daarna opnieuw een discussie over het werk van de NGO's. Abdou Menehbi (Collectief tegen Islamofobie en Discriminatie) stelt dat het voor de NGO's vooral prioriteit was om de hetze tegen moslims te stoppen. De NGO's willen mensen helpen, maar ook de overheid laten inzien dat ook islamofobie een vorm van discriminatie is. Er kan geconstateerd worden dat de NGO's iets bereikt hebben: in verschillende gemeenten zijn moties aangenomen om behandeling van islamofobie gelijk te stellen aan de behandeling van antisemitisme en homohaar. Daarnaast is er meer aandacht gekomen voor het fenomeen islamofobie an sich.

6. **Frederique Janss** (*namens verschillende organisaties*) over

ANTI-DISCRIMINATIE VOORZIENINGEN EN ANDERE REGULIERE MELDPUNTEN

Nederland kent feitelijk goede infrastructuur om gevallen van discriminatie te melden. Zo zijn er zeker vier organisaties waar een burger terecht kan om discriminatie te melden. Deze organisaties houden zich bezig met discriminatie breed, dat wil zeggen dat zij kijken naar discriminatie op allerlei gronden: ras, gender en religie.

Deze vier organisaties zijn: politie, MIND, College voor de Rechten van de Mens en andere reguliere meldpunten. Uit de tabel op één van de slides wordt duidelijk dat de meeste aangiften ontvangt.

a) De Politie

De Nationale Politie werkt met het programma 'de Kracht van Diversiteit'. Dit programma is erop gericht meer diversiteit binnen de politie te genereren, maar ook om discriminatie zowel binnen als buiten het korps tegen te gaan. Het project is opgezet om de binding met de samenleving te verbeteren, een inclusieve werkomgeving te bieden en om beter werkzame procedures tegen discriminatie te ontwikkelen.

'De Kracht van Diversiteit' werkt op een aantal manieren, waaronder:

- Het gebruikmaken van een nationaal, uniform registratie systeem;
- Het geven van advies op maat aan verschillende teams en eenheden om bewustwording te verhogen;

- Zichtbare samenwerking met verschillende partners. Zo werkt de Politie samen met organisaties waarmee zij samen campagne voeren. Een van die campagnes was 'Zet een Streep door Discriminatie';
 - Het bestrijden van discriminatie op zichtbare en actieve wijze.
- b) MIND
- MIND is het Meldpunt Internet Discriminatie. MIND werkt via onderzoek. Wanneer zij een klacht ontvangen, doen zij er onderzoek naar. Zo wordt er gekeken of de uitspraak nog online staat. Wanneer dit het geval is, kijkt MIND of de uitspraak strafbaar is volgens het Wetboek van Strafrecht en bestaande jurisprudentie. Als dit het geval is, vraagt MIND aan de operator van de website om de uitspraak te verwijderen. Wanneer hier geen gehoor aan gegeven wordt, geeft MIND het stokje door aan het Openbaar Ministerie. Zij kijken vervolgens of er vervolgd kan worden.
- MIND wordt onder andere gefinancierd door het Ministerie van Justitie en Veiligheid.
- c) College voor de Rechten van de Mens
- Het College voor de Rechten van de Mens is geen NGO maar een onafhankelijk orgaan. Dit instituut monitor het naleven van de wet van gelijke behandeling.
- Het College voor de Rechten van de Mens is een pro-actief orgaan. Dat betekent dat zij niet alleen wachten op aangiften, maar ook actief op zoek gaan naar vormen van discriminatie. Zo bezoeken medewerkers van het instituut scholen en buurthuizen.
- d) Andere Reguliere Meldpunten
- Deze meldpunten zijn verspreid door het hele land en te vinden in elke gemeente. Deze meldpunten werken vanuit Artikel 1 van de Grondwet (Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan).
- Deze meldpunten zijn er voor aangiften, maar ook voor de registratie van deze aangiften. Bovendien geven zij feedback over deze aangiften aan de gemeenten, maar zijn zij er ook voor advies en onderzoek.
- Ondanks het feit dat Nederland goede infrastructuur kent om discriminatie te melden, is het aantal giften erg laag. Dit komt enerzijds omdat mensen niet snel bereid zijn om aangifte doen, maar anderzijds ook omdat het lastig is discriminatie te bewijzen.
- Na afloop wordt er een vraag gesteld aan de politie: "We horen vaak het motto 'de politie is je beste vriend.' Heeft het lage aantal aangiften echter niet te maken met een laag vertrouwen in de politie? Het is bijvoorbeeld alom bekend dat er voormalig PVV'ers inmiddels in het korps zitten. Is de politie wel de beste vriend van minderheden"?
- Antwoord **Ed Faas** (*discriminatie politie*): Je hebt gelijk dat het imago van de politie slecht is. Er is ook altijd wel iets mis. De politie heeft een enorm korps met veel collega's en daardoor kan het niet altijd goed gaan. Toch wil Faas wel meegeven dat er wel degelijk een politie is die te vertrouwen is. Dat is ook de reden dat hij vandaag naar deze bijeenkomst is gekomen. Hij wil zijn collega's niet verdedigen en erkent de tekortkomingen. Hij wil daarom

alleen het vertrouwen opbouwen vandaag en laten zien dat het voor hem menens is: men moet meer aangifte doen tegen discriminatie.

7. **Fenna Ten Berge** (*Muslims for Progressive Values Nederland, Alliance of Inclusive Muslims over ISLAMOFOBIE EN INTERSECTIE MET MINDERHEDEN*)

MPV is een internationale organisatie met deelvestigingen in verschillende landen. Zo ook in Nederland. MPV presenteert zichzelf als inclusief, actief en progressief. Het is een grassroots organisatie die zich inzet tegen mensenrechtenschendingen in de naam van de Islam, maar zich juist inzet voor universele mensenrechten, menselijke waardigheid, vrijheid en een inclusieve samenleving.

Er is in Nederland sprake van polarisatie, en er wordt een sterk gepolitiseerd debat gevoerd. Volgens MPV kan polarisatie alleen tegen worden gegaan door aan te tonen dat moslims niet alleen een Ander zijn in de Nederlandse samenleving. De MPV wil bewijzen dat ook moslims achter universele mensenrechten en menselijke waardigheid staan.

Daarnaast wil MPV een progressief en islamitische stem laten horen in het maatschappelijke en politieke debat. Met gebruik van inclusieve en vooruitstrevende standpunten, tracht MPV vooroordelen over de Islam en moslims te ontkrachten. Islamofobie is vaak gebaseerd op negatieve stereotypen over de islam. Deze stereotypen tonen een verkeerd en té homogeen beeld van de islam. Er is immers ook binnen de islam veel diversiteit die door velen niet wordt erkend.

MPV heeft als doel - middels een holistische visie op de islam - te laten zien dat concepten als burgerschap en universele rechten geen vreemde begrippen zijn voor de islam. Er bestaat een progressieve islam die bovendien meer mainstream is dan velen willen geloven. Ook richt MPV zich op gemarginaliseerde groepen binnen de islam zelf. Zo staat MPV voor gelijkwaardigheid van alle mensen, ongeacht ras, sekse, geslachtsidentificatie, etniciteit, nationaliteit, geloof, ideologie, seksuele geaardheid of capaciteit. Een voorbeeld is de aandacht die uitgaat naar LGBTQI inclusiviteit. MPV betoogt dat Seksuele en Gender Niet-Conforme personen ook op elk gebied dezelfde rechten dienen te krijgen. Gemarginaliseerde groepen zijn bijvoorbeeld ook gevluchte personen.

Om deze doelen te bereiken onderneemt MPV een aantal acties, waaronder:

- Creëren van inclusieve ruimten voor debat;
- Bieden van religieuze ruimten aan gemarginaliseerde groepen; - Geven van theologische trainingen.

Daarnaast kunnen volgende acties ondernomen worden

- Verbeteren van het verspreiden van verschillende theologische opvattingen;
- Het scheiden van idealen en praktijk;
- Het kijken naar verschillende spirituele en ethische religieuze normen en waarden;
- Het steunen van individuen die vechten voor deze normen en waarden.

8. **Marianne Vorthoven** (*directeur SPIOR*) over **ACTIVITEITEN ISLAMITISCHE ORGANISATIES EN MOSKEEËN**

SPIOR is de Stichting Platform Islamitische Organisaties Rijnmond en is een koepelorga-

nisatie van 71 aangesloten moskeeën en islamitische organisaties in de regio Rotterdam-Rijnmond. Daarnaast heeft SPIOR een scala aan activiteiten ontwikkeld en uitgevoerd op de terreinen van onder meer onderwijs, werk, inburgering, maatschappelijke dialoog, discriminatie en emancipatie. De intermediaire rol tussen achterban enerzijds en overheden, maatschappelijke instellingen en media anderzijds wordt nog steeds vervuld, eveneens op een breed scala aan onderwerpen.

SPIOR werkt met verschillende onderwerpen die de participatie van moslims in Rotterdam en omgeving verbetert. Een van die onderwerpen is het bestrijden van discriminatie op alle gronden, en specifiek daarmee ook op islamofobie.

SPIOR ondervond dat veel moslims ervaren dat islamofobie niet hoog genoeg op de agenda staat en dat het in vergelijking met andere vormen dan discriminatie nog erg onderbelicht. Dit heeft impact op hoe mensen zich voelen en zich bewegen in de samenleving. Volgens SPIOR is dit ook een reden dat er weinig aangifte wordt gedaan bij gevallen van discriminatie. Er is bij concrete islamofobe incidenten niet zo veel woede als bij andere incidenten die te maken hebben met discriminatie. Er is derhalve een vicieuze cirkel ontstaan: er wordt weinig aangifte gedaan, er zijn daarom weinig statistieken, politici zeggen vervolgens dat er geen probleem met islamofobie is, het vertrouwen neemt af en er wordt daarom weinig aangifte gedaan.

Deze vicieuze cirkel maakt het nodig om het vertrouwen onder moslims te vergroten en het probleem van islamofobie zo hoog mogelijk op de (politieke) agenda te plaatsen. Om dit te bereiken, moet er echter worden samengewerkt tussen verschillende NGO's, instituties en organisaties. Die samenwerking bestaat vandaag de dag wel, maar zou zeker versterkt moeten worden.

Een goed voorbeeld van een vorm van samenwerking is tussen RADAR en SPIOR. Deze samenwerking had als doel het vertrouwen onder moslims te vergroten, maar ook de continuïteit omtrent de aanpak van islamofobie en discriminatie voort te zetten. RADAR is een organisatie die bij uitstek de expertise heeft, en een netwerk van officiële instanties waardoor de combinatie van RADAR en SPIOR het beste van beide werelden bijeen brengt. Hierdoor werd de drempel voor moslims om verhalen te delen, verlaagd.

De samenwerking tussen SPIOR en RADAR leidde tot een rapport waarin duidelijk werd dat het aantal meldingen van islamofobie en moslimhaat was toegenomen. Dit rapport werd aan burgemeester Aboutaleb gepresenteerd, en dat werd door velen ervaren als de eerste keer dat islamofobie publieke aandacht kreeg.

9. Feedback **David Friggieri**

In reactie op bovenstaande presentaties, benoemde Friggieri vier punten waar de Europese Commissie zich op richt:

- A) Hate speech: zo hebben IT bedrijven een gedragscode ontwikkeld waarin zij zich verplichten om alle online hate speech te verwijderen.
- B) Hate Crime: het aanmoedigen van het rapporteren van hatecrimes. Een gebrek aan vertrouwen in de autoriteiten is daarbij een groot probleem.

- C) Educatie: Meer educatie over islam
- D) Discriminatie: hierbij richt de EC zich vooral op de toegang tot de arbeidsmarkt, dit is immers van invloed van alle moslims en andere burgers.

LUNCH

1. Samenvatting **Nawal Mustafa**

De afgelopen presentaties waren mooie bijdragen van verschillende burgerorganisaties en NGO's. Er zijn een aantal terugkerende punten, en terugkerende vragen te bespeuren:

- De rol van media en islamofobie;
- Het samenwerken van verschillende organisaties;
- Wanneer wordt er gesproken over de verantwoordelijkheden van instituten? We hebben het vaak over individuen als slachtoffers, maar we hebben (vandaag) ook verwachtings volle ogen gericht op instituten.

2. **Martijn de Koning** (*Universiteit van Amsterdam, Radboud Universiteit Nijmegen*) over **STAND VAN ZAKEN ISLAMOFOBIE IN NEDERLAND**

Islamofobie komt op verschillende niveaus voor, maar kent ook verschillende dimensies. Deze dimensies zijn gebaseerd op het boek *American Islamophobia* van Khaled Beydoun. Martijn de Koning heeft een iets andere versie bedacht.

- Private islamofobie;
 - Geïnstitutionaliseerde islamofobie;
 - Politieke islamofobie;
- Al deze vormen van islamofobie bestaan op zich, maar kennen ook een dialectische relatie onderling.
- Private islamofobie: alle vormen van discriminatie in het dagelijks leven, alle vijandige sentimenten, verbale en fysieke agressie door individuele burgers jegens moslims en individuen die als moslims worden gelabeld enzovoorts;
 - Geïnstitutionaliseerde islamofobie: alle vormen van discriminatie jegens moslims als resultaat van beleid van de staat of als resultaat van het handelen van privé bedrijven zoals de media. Hierbij hoort ook het beperken en wegnemen van burgerrechten van moslims of mensen die als moslims worden aangeduid. Bijvoorbeeld antiterrorisme wetten of het voorstel om gezichtsbedekking te verbieden;
 - Politieke islamofobie: alle vormen van politieke retoriek tegen moslims, zoals het mobiliseren van andere burgers tegen moslims. Daar hoort bij oproep tot geweld of haat jegens moslims. Voorbeelden zijn: het bezetten van islamitische scholen, aanslagen op moskeeën.

De Koning spreekt ook over de normalisatie van islamofobie, wat inmiddels is geworden tot een structureel fenomeen. Feitelijk worden alle vormen van racisme genormaliseerd. Normalisatie houdt het volgende in: 'the process through which anti-Muslim racism becomes conventional and other ways of thinking and/or opposing anti-Muslim racism becomes deviant.'

Daarnaast spreekt De Koning kort over het geïdealiseerde beeld van de joodschristelijke cultuur en traditie die tegenover de enge en backward islam wordt geplaatst. Dit beeld is – in tegenstelling tot wat velen denken – niet ontstaan in extreemrechts, maar juist in centrumrechtse partijen. Goede voorbeelden zijn Frits Bolkestein die zich in de jaren negentig uitsprak over een angst voor de ‘islam’ en opriep tot het verdedigen van Nederlandse vrije normen en waarden, en Pim Fortuyn die zich uitsprak over de islamisering van Nederland en de islam betichtte van achterlijkheid.

Een groot probleem bij de aanpak van islamofobie is momenteel het gebrek aan betrokkenheid en gevoel van urgentie onder politie.

Een van de vragen naar aanleiding van dit verhaal gaat over het noemen van een Nederlandse seculiere traditie. De vraagsteller herkent namelijk niet direct wat Martijn vertelt.

- Je zegt dat politici seculiere waarden gebruiken tegenover islamitische waarden. Dit herken ik echter niet, ik hoor alleen maar de (joods)christelijke traditie genoemd worden.
- Antwoord Martijn de Koning: Dat klopt. Daar wordt echter niet specifiek het katholicisme mee aangeduid. Het gaat eerder over een joodschristelijke erfenis. Interessant is dat niemand eigenlijk weet wat die traditie inhoudt, maar dat het een middel is om een Ander – de moslim in dit geval – te creëren. Zodoende kunnen mensen buiten die traditie worden gezet.
- Antwoord Ineke van der Valk: Af en toe wordt er wel gerefereerd aan seculiere waarden. Soms wordt er zelfs gesproken van humanistische waarden. Het is inderdaad ook een manier om een Ander te creëren.

3. **David Friggieri** (*Europese Commissie*)

De presentaties van vandaag tonen het vele werk dat reeds wordt gedaan, en waren dan ook zeer interessant. Boeiend is ook het feit dat de verschillende aanwezige NGO's dichtbij het werk van de Europese Commissie komen. Friggieri heeft in het kader van islamofobie reeds vijf landen bezocht, waarvan Nederland het zesde land is. Het is echter voor de eerste keer dat er sprake is van een samenkomst tussen overheid/autoriteiten en NGO's.

De Europese Commissie is een seculier en neutraal orgaan dat in veel gevallen slechts instrumenteel is. Toch heeft Europa een verplichting de dialoog aan te gaan met verschillende religieuze en etnische groeperingen.

De rol van de EU coördinator is tweëerlei:

- 1) Contact onderhouden met NGO's op Europees en nationaal niveau
- 2) Het organiseren van Ronde Tafels om de strijd tegen anti-moslim discriminatie te bespreken.

Onlangs vond er een rondetafelgesprek plaats met Frans Timmermans en tien Europese imams (waaronder een uit Nederland). Dit gesprek was onderdeel van een grondigere samenwerking met islamitische gemeenschappen. Ook zijn er gesprekken geweest met studenten.

Uit de verschillende rondetafelgesprekken die ook Friggieri heeft gehouden, zijn viertal punten gekomen:

- Moslims ervaren discriminatie op verschillende plekken in het leven (hierbij is vooral discriminatie op de arbeidsmarkt groot);

- Dubbele discriminatie voor islamitische vrouwen;
- Er is een groot nadelig effect van veiligheidsmaatregelen die zijn genomen in navolging van verschillende aanslagen. Hier blijkt dat dit niet zozeer ligt aan de wetten zelf, maar eerder aan de implementatie ervan. Deze implementatie blijkt regelmatig een disproportioneel effect te hebben.
- Er zijn hoge cijfers van haat jegens moslims op vooral online netwerken. De EC heeft inmiddels beschikking over cijfers die de perceptie van moslims op al deze punten tonen. Deze cijfers zijn verzameld door FRA (Fundamental Rights Agency). Dezelfde FRA kondigde ook de komst aan van een soort online bibliotheek waar alle data over islamofobe incidenten en moslimdiscriminatie openbaar toegankelijk zullen zijn.
Wat heeft de EC concreet gedaan?
- Het tegengaan van online haatzaaien. In overleg met grote IT bedrijven zoals Windows is er veel progressie op dit gebied geboekt. De bedrijven waren aanvankelijk niet erg happig om samen te werken met overheden, maar dit is nu veranderd. Er is een code of conduct getekend waarmee haatuitspraken binnen een bepaalde tijd verwijderd moeten worden van websites;
- EC moedigt lidstaten actief aan om het vertrouwen tussen autoriteiten en burgers te vergroten. Het doel hiervan is het verhogen van het aantal aangiften. Er is namelijk gebleken dat slachtoffers van islamofobie de autoriteiten niet genoeg vertrouwen om aangiften te doen;
- Er is vooruitgang geboekt in de mate waarin lidstaten voorlichting bieden over islamofobie en moslimdiscriminatie;
- Een aantal NGO's en andere organisaties ontvangen Europese subsidies voor het werk dat zij met betrekking tot islamofobie doen;
- Er zijn verschillende studies naar islamofobie gepubliceerd, maar er is ook onderzoek geweest naar het beleid. Zo is er een vergelijkende studie gepubliceerd waarin werd gekeken naar Europese én nationale wetgeving over het dragen van religieuze kleding en religieuze symbolen. Hoewel deze studie slechts analytisch is, geeft het wel aan dat de EC bezig is met het zoeken van knelpunten in EU en nationaal beleid;
- De EC heeft direct gereageerd bij verschillende gebeurtenissen, zoals de asielcrisis en verschillende aanslagen.

Naast de rondetafelgesprekken heeft Friggieri ook landen bezocht waar NGO's samen komen. In 2017 waren er ook een aantal 'eerste keren' voor Friggieri en de EC:

- Eerste keer dat de Europese Unie op 21 september een boodschap uitbracht voor alle moslims. In deze boodschap stond dat de Europese Commissie een loyale vriend was voor alle moslims en hen zou ondersteunen in het beoefenen van hun geloof;
- Er is een high-level event georganiseerd waarbij 28 moslimstudenten bijeen werden gebracht om de toekomst van Europa te bespreken;

Voor de toekomst:

- Er is een lijst met aanbevelingen gepresenteerd door een grote NGO. Deze aanbevelingen gaan over verschillende onderwerpen en de EC zal zeker naar deze aanbevelingen gaan kijken.

Friggieri gaf overigens een aantal keer aan dat niet vergeten moet worden dat de Europese Commissie binnen een bepaald framework te werk kan gaan. De EC heeft niet een volmacht om in verschillende lidstaten te opereren, en heeft dus beperkte macht en middelen. Na afloop van het verhaal van Friggieri volgen en vragen en discussies.

- David Friggieri vertelde net dat de EC lidstaten aanmoedigt hun burgers meer en vaker aangifte te laten doen. Kun je hier meer over vertellen?
- Antwoord David Friggieri (EC): De EC heeft geen sterke invloed op wetgeving. Dit aanmoedigen gebeurt op horizontale, brede wijze. De EC werkt met een high-level group die allerlei vormen van racisme en discriminatie bespreken. Hier wordt ook besproken dat lidstaten aangemoedigd moeten worden. Daarbij worden ook verschillende maatregelen besproken: zoals het trainen van politieagenten. De EC heeft een ondersteunende rol in het aanmoedigen van lidstaten. De EC creëert voornamelijk een platform waar lidstaten bij elkaar kunnen komen.
David blijft vervolgens aan het woord, waarna er meer handen de lucht in gaan om hem iets te vragen.
- Vandaag gaan we meer horen over Europees beleid over islamofobie en haatmisdrijven. Toch heeft elke lidstaat eigen beleid. Wat doet de Europese Raad/Europese Commissie wanneer nationaal beleid conflicteert met Europese ideeën?
- Antwoord David Friggieri: de EC werkt pas 2,5 jaar aan islamofobie. Dat is niet zo lang en we merken daarom dat het een leerproces is voor de verschillende Europese instituties. Er is Europese wetgeving die gerespecteerd en zelfs geïmplementeerd moet worden door de lidstaten. Wanneer die Europese wet overtreden wordt, kan de EU ingrijpen. Dit kan niet direct bij het overtreden van nationale wetgeving. Europa kan wel inbreken als er bijvoorbeeld sprake is van systematische discriminatie op de arbeidsmarkt – bijvoorbeeld bij de politie. Om de ontwikkelingen in lidstaten te monitoren, is er een highlevel group samengesteld. Deze groep ontvangen ook rapporten waarin de knelpunten tussen EU wetgeving en nationale wetgeving staat vermeld.
Ook wordt er een vraag gesteld die raakt aan een grotere semantische discussie die al een tijd speelt.
- Kun je het verschil verduidelijken tussen islamofobie en religiekritiek (kritiek op de islam)?
- Antwoord David Friggieri: De EC ziet graag praktische oplossingen en werkt daarom met een bepaald framework. In dit framework is haatzaaien verboden en daarin wordt ook een definitie gegeven van haatzaaien (je mag bijvoorbeeld niet discrimineren op basis van kleur en ras). De waarheid is echter wel dat religiekritiek ook onderdeel is van de gevierde vrijheid van meningsuiting. Er zijn echter wel genoeg grijze gebieden, en daarom moeten we ook de dialoog aangaan met de tegengeluiden.
Vervolgens volgt er een vraag die zich meer richt op concrete actie vanuit de EC. Daar blijken meerdere vertegenwoordigers graag een antwoord op te willen. Het is immers tijd voor actie.
- Maatregelen om bijvoorbeeld discriminatie op de arbeidsmarkt tegen te gaan richten zich vooral op de symptomen, niet op de kern van het probleem. Wat is uw visie op het diepere

probleem? Het praktische niveau is namelijk verbonden met het niveau van politiek en instituten.

- Antwoord David Friggieri: Dit is een heel goede vraag en inderdaad lastig. Toch zijn er wel al lidstaten die beleidsvoorstellen hebben geschreven waarin ze verschillende dimensies en vormen van discriminatie onderscheiden. Dit komt omdat de EC een duidelijke boodschap afgeeft: we nemen dit serieus.

De vraag naar concretisering zet zich door, zo blijkt uit de vraag wie er onderdeel is van de veelbesproken highlevel group.

- Wie is onderdeel van de highlevel group?
- Antwoord David Friggieri: De groep is in 2016 opgericht en kent geen vast lidmaatschap. Vaak bestaat de groep uit verschillende mensen. Mensen van internationale organisaties of religieuze organisaties. Dit kan echter ook vergroot worden tot bijvoorbeeld academici.

Hierop ontstaat wat discussie over het feit dat er voorsnog niet echt sprake is geweest van overleg tussen Frans Timmermans, NGO's en academici. Dat is namelijk volgens de aanwezigen zeker nodig als islamofobie hoog op de politieke agenda wil komen te staan. David Friggieri belooft daarom voor te stellen aan Timmermans om ook met NGO's en academici om de tafel te gaan zitten. Vervolgens blijven er vragen komen die erop zijn gericht concrete plannen en acties te horen.

- Hoe kan de EC burgerorganisaties helpen in hun strijd tegen islamofobie in een klimaat waarin politici niet bereid zijn te helpen, of zelfs islamofobie niet erkennen?
- Antwoord David Friggieri: De afgelopen twee jaar was het vooral een leerproces. Daarom staat alles nu nog in de kinderschoenen. We hebben de afgelopen twee jaar veel onderzocht, veel geluisterd en daardoor gebieden geïdentificeerd waar de EU mag handelen (op basis van Europese bevoegdheden). Nu is het tijd om dieper te kijken. We zijn al ver in het tegengaan van online haatzaaien, maar er zijn nog meer belangrijke issues: zoals discriminatie op de arbeidsmarkt. Dat is een complex probleem. De EC wil bijvoorbeeld nog meer onderzoek hiernaar subsidiëren.
- Hoe kunnen burgerorganisaties de Europese Commissie helpen?
- Antwoord David Friggieri: Dat doen ze door op dit soort dagen aanwezig te zijn en met mij te praten.
- Hoe kan de EC burgerorganisaties ondersteunen in hun werk?
- Antwoord David Friggieri: Dat kunnen we doen door subsidies te verstrekken. Er zijn al een aantal organisaties waaraan geld wordt verstrekt. Dit zijn specifieke 'paraplu organisaties' die gaan over verschillende vormen van discriminatie. Subsidie kan wel wat worden uitgebreid.

Er ontstaat vervolgens nog een kleine, laatste discussie over de surveys die zijn gehouden door de FRA. De FRA werd door onder andere het Europees Netwerk tegen Racisme bekritiseerd door het feit dat zij in hun surveys moslims indeelden naar land van herkomst. Dit vond het Netwerk niet fijn, omdat hiermee de boodschap wordt afgegeven dat moslims nog steeds geen werkelijk deel zijn geworden van Europa. Daarmee wordt hun migrantenachtergrond steeds vaker benadrukt. De FRA en de EC hadden echter niet het doel of de intentie mensen te beoordelen op basis van een migrantenachtergrond. De FRA wilde

namelijk vooral kijken of er verschil is in behandeling tussen moslims uit Azië of bijvoorbeeld moslims uit Noord-Afrika. Dat kan namelijk interessante conclusies opleveren, die waardevol zijn voor meerdere discussies over de intersectie tussen bijvoorbeeld islamofobie en afrofoobie.

4. **Julie Pascoët** (*European Network Against Racism*) over

BEST PRACTISES OF CIVIL SOCIETY ORGANISATIONS IN EUROPE

Het Europees Netwerk tegen Racisme is een netwerk van NGO's die invloed kunnen uitoefenen op Europese Instituties op het gebied van racisme. Ze werken echter ook met islamofobie. Het Netwerk probeert acties van verschillende NGO's te coördineren en geloven in multilevel governance. Zo heeft het Netwerk een stem in Brussel, maar zorgt het Netwerk er ook voor dat NGO's een stem hebben op nationaal niveau.

Een belangrijk thema voor het Netwerk is islamofobie, dat een vorm van racisme is. Zij willen er echter meer aandacht voor vragen, en het zodoende hoog op de politieke agenda krijgen.

Het valt het Netwerk op dat het probleem omtrent islamofobie regelmatig wordt benaderd en wordt gezien als een veiligheidsvraagstuk. Het gaat echter om een vraagstuk van mensenrechten. Het Netwerk wil de EU eraan herinneren dat islamofobie in strijd is met mensenrechten, en niet zozeer een vraagstuk van veiligheid is. Het Netwerk roept daarom de EU op specifiek beleid en specifieke actieprogramma's te ontwikkelen die gevoerd kunnen worden in verschillende lidstaten. Dat beleid kan echter niet uniform zijn. Er moet door de EU en lidstaten erkend worden dat er verschillende vormen van racisme bestaan, waartegen aparte structurele maatregelen genomen moeten worden.

Hoewel het Netwerk veel heeft samengewerkt met de EC en een coalitie van NGO's hebben gecreëerd, mist het Netwerk één belangrijk element. Dat is een Europese beweging tegen islamofobie. Er zijn zeker verschillende organisaties die werken tegen islamofobie, maar de verschillende lidstaten bewegen niet naar elkaar toe als het om dit onderwerp gaat. Het blijkt te lastig om mensen te structuren en te organiseren. Toch is het wel mogelijk, kijk maar naar Nederland vandaag.

Julie stelt: 'the political wheel is us'. De organisaties die tegen islamofobie strijden, kennen de mensen die met islamofobie te maken krijgen en die er door geraakt worden. Deze organisaties hebben het netwerk en de middelen. Het enige wat rest is samen de verbintenis aangaan en de strijd tegen islamofobie op brede en diepe wijze voeren.

Julie meent wel degelijk dat er goed werk is verricht op Europees niveau. Er zijn aanbevelingen gedaan aan de EC door verschillende NGO's en de EC belooft hier iets mee te gaan doen. Er moet echter – zoals reeds eerder werd gezegd – een meer structureel plan komen. Het Netwerk roept daarom de Europese Commissie op een fullflex plan van actie te ontwikkelen. Het is tijd met iets concreets te komen. Frans Timmermans heeft mooie rondetafelgesprekken gehad met studenten en imams, maar heeft nog nooit met NGO's om de tafel gezeten. Het hoogste niveau van engagement moet worden gehaald. Islamofobie gaat namelijk niet om veiligheid, het gaat om mensen wier grondrechten worden beperkt.

5. **Slotwoord**

Het slotwoord wordt gehouden door Abdou Menehbi. Menehbi dankt iedereen voor zijn/haar komst en bijdrage. Het was een fijne dag waarin een duidelijke politieke boodschap is afgegeven aan de Europese Unie. De verwachtingen zijn ook hoog: er moet een actieprogramma vanuit de EU komen, en een eenduidige boodschap. Een actieplan vanuit Europa zou namelijk de verschillende aanwezige organisaties de instrumenten geven om de nationale overheid te confronteren.

Presentaties

MPV

Politie / MIND / College voor de Mensenrechten / Anti-Discriminatie Bureaus Martijn de Koning

Het Collectief tegen Islamofobie en Discriminatie

Eerste Weteringplantsoen 2c Amsterdam Nederland
Telefoon: 020-4288825
<http://www.meldpunt-islamofobie.nl>